

Länsstyrelsen
Västerbotten

Yttrande

1 (8)

Datum
2025-01-22

Diarienummer
9142-2024

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansli
et.se

Begäran om yttrande om betänkandet "Livsviktigt lärande - Fler vägar till kunskap för att förebygga suicid" (SOU 2024:66), S2024/01708. Svar senast: 2025-01-24.

Er beteckning: SOU 2024:66 S2024/01708

Sammanfattning

Länsstyrelsen Västerbotten, nedan enbart Länsstyrelsen, är i huvudsak positiv till de förslag och överväganden beskrivs i suicidanalysutredningen. Länsstyrelsen väljer att yttra sig över de delar som ligger närmast de uppdrag som bärs av Länsstyrelsen samt de förslag som bedöms påverka länet vad gäller det suicidpreventiva arbetet.

- Länsstyrelsen ställer sig bakom att Folkhälsomyndigheten får en roll som nationell utredningsfunktion.
- Vi välkomnar förslaget att förbättra möjligheterna att utbyta information mellan olika samhällsaktörer, samt ändrade regler för sekretess.
- Vi ser positivt på stödet för efterlevande blir mer tillgängligt.
- Vi föreslår att Länsstyrelsen kan bistå i det arbetet med att föra ut den kunskap som Folkhälsomyndigheter tagit fram, och föreslår att Länsstyrelsen får ett uppdrag för att nå ut regionalt, och att kunna ge ett samlat stöd till kommunerna.
- Länsstyrelsen är positivt till att en statlig satsning genomförs för att stimulera arbetet med suicidpreventiva analyser på lokal nivå, men ser att stödet kan behöva anpassas för att inte skapa en grogrund för ojämlikhet.

8.3.2 Statlig satsning för att stödja utvecklingen av suicidpreventiva analyser i lokal samverkan

Länets små kommuner utmanas med att deras tjänstepersoner med förebyggande uppdrag ofta är tyngda av att bära många uppdrag. Kombinationen av att suicidpreventiva analyser i samverkan är frivilligt och att endast små stimulansmedel skall ges, skapar en grogrund för ojämlikhet kring vilka som mäktar ta sig an uppdraget. Att hitta en långsiktig finansiering som skapar stabilitet i små kommuner i förebyggartjänster skulle främja möjligheterna att arbeta preventivt i stort och kring suicid på lång sikt.

9 Konsekvenser av utredningens förslag

Vi ser starka kopplingar till länsstyrelsens uppdrag inom exempelvis jämställdhet, folkhälsa och djurskydd. Då suicid är en viktig fråga i många av de sammanhang vi är verksamma i.

Som utredningens beskriver så har Folkhälsomyndigheten mindre erfarenhet av att arbeta direkt mot kommuner, länsstyrelsen föreslår därför att Folkhälsomyndigheten skulle kunna lägga resurser på att ta fram material och att Länsstyrelsen bistår i det arbetet då det finns etablerade nätverk och kontakter.

Länsstyrelserna har dessutom kunskap om sina kommuners geografiska och resursmässiga förutsättningar samt god kunskap om aktuella lägesbilder. Arbetet skulle kunna bli mer verksamhetsnära och underlag och stöd kunde anpassas utifrån kommuners behov. Länsstyrelsen anser att kompetens att arbeta med suicidfrågor finns inom myndigheten och att vi vid behov har möjlighet att ytterligare stärka upp kompetensen vid behov.

Vi tror att länsstyrelserna förmåga till att nå ut till Sveriges alla kommuner är högre än Folkhälsomyndigheten, och att det därför är klokt att hjälpas åt i uppdraget. En farhåga att materialet inte implementeras i samtliga kommunerna utan blir mer en skyltfönsterprodukt.

Vi ser även att civilsamhället är en stark aktör inom området och deras funktion och roll kan beskrivas starkare, de tar idag ett stort ansvar inom området psykisk ohälsa och suicid.

9.6 Konsekvenser för folkhälsan

Ett av våra uppdrag som inryms under folkhälsopolitiken är ANDTS. ANDTS-uppdraget har nära samverkan med polis, region och socialtjänst. Ett exempel kan vara inom våra nätverk kring SMADIT (samverkan mot alkohol och droger i trafiken), hot om suicid eller suicidnära personer förekommer i anslutning till att personer ertappas med rattfylleri. Problem med alkohol, narkotika och spel om pengar förekommer ofta tillsammans med psykisk ohälsa. En av länets tidigare SMADIT-inspirationsdagar valde att särskilt fokusera på suicid och kopplingen till rattfylleri. Om länsstyrelsen får ett uppdrag så har vi möjlighet att ytterligare stötta länets aktörer, med kunskap, erfarenhetsutbyte och dialoger inom kunskapsområdet suicid. Ett uppdrag till länsstyrelsen skulle även innebära att vi kan föra ut kunskap till lokala tjänstepersoner som i sina uppdrag kommer i kontakt med personer som har en ökad risk för suicid, exempelvis Budget- och skuldrådgivare som möter personer som har ekonomiska problem till följd av spel om pengar. Budget- och skuldrådgivare är en grupp som oftast inte ingår i de kommunala förbyggarnätverken, men som skulle kunna nås när vi genomför kunskapshöjande insatser inom ANDTS-uppdraget.

De handläggare som arbetar med djurskydd, kan vid besök och omhändertagande av djur komma i kontakt med personer som lider av psykisk ohälsa, och ett omhändertagande av djur kan innebära en psykisk påfrestning för djurägare.

Länsstyrelsen vill även lyfta fram att det är viktigt att beakta rättigheterna hos de fem nationella minoriteterna. Länsstyrelsen samverkar med kunskapsnätverket för samisk hälsa inom ramen för vårt arbete inom Forum för folkhälsa i Västerbotten. I forumets arbetsgrupp har vi haft representation från kunskapsnätverket, och i våra kunskapshöjande konferenser har vi valt att lyfta fram frågor kring urfolk och hälsa ur olika perspektiv. Vi anser att det är av stor vikt att den samiska minoriteten får möjlighet till inflytande i frågan kring lärande efter suicid. Detta gäller särskilt i lokal samverkan och, i synnerhet, i samiska förvaltningskommuner. Ett inkluderande och kulturellt anpassat arbetssätt är centralt för att säkerställa att samiska perspektiv och behov beaktas i arbetet med att stödja och förebygga suicid.

Länsstyrelsen vill understryka vikten av att beakta socioekonomiska aspekter i arbetet med suicid, en risk med att använda enbart ordet jämlikhet är att vi tappar delar och blir ouppmärksamma på innebörden av ordet och dess alla olika delar. Länsstyrelsen ser en väg framåt genom att arbeta mot en nollvision i relation till suicid, för alla involverade aktörer. Inom andra områden, såsom trafiksäkerhet, har nollvisionen för personer som dör i trafiken visat sig vara en drivkraft för framsteg.

9.7 Konsekvenser för barn och unga

Länsstyrelsen tycker att det är bra att utredningen belyser suicid bland barn och unga och som närstående. Länsstyrelsernas barnrättsuppdrag enligt regleringsbrev lyder: *Länsstyrelserna ska sprida kunskap till kommuner och regioner om tillämpningen av barnets rättigheter i verksamheter som rör barn, såsom socialtjänst, skola, hälso- och sjukvård, inklusive psykiatri samt familjerätt- och föräldraskapsstöd, samt möjliggöra erfarenhetsutbyten mellan olika aktörer. Centralt för uppdraget är principen om barnets bästa som ett tillvägagångssätt i beslutsprocesser och barnets rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade (osv.).* Med anledning av det starka fokuset på barn och unga, ser vi gärna, om länsstyrelsen skulle få ett uppdrag, att man gör en koppling till länsstyrelsen barnrättsuppdrag, för att kunna samverka internt på ett effektivt sätt gällande det förebyggande arbetet med barn och unga.

9.8 Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män

I kapitel 3 redogörs för kunskapsläget vad gäller skillnader mellan kvinnor och män, flickor och pojkar vad gäller suicid, suicidförsök och vad skillnaderna beror på. I kapitel 9.8 beskrivs konsekvenser för kvinnor och män ur ett jämställdhetsperspektiv. Båda dessa delar är viktiga bidrag i utredningen, men skulle kunna stärkas ytterligare genom att ännu tydligare inkludera ett genusperspektiv i utredningen som helhet.

Genusmedvetenhet är centralt inom suicidprevention eftersom kön, genus påverkar hur människor upplever, uttrycker och hanterar psykisk ohälsa, samt hur de söker och får stöd. Både individens föreställning och samhällets normer påverkar och samspelar med upplevelse av hälsa, diagnoser och insatser. I det förebyggande arbetet är det viktigt att det finns en medvetenhet om att genus spelar en viktig roll för både riskfaktorer och skyddsfaktorer. De

preventiva åtgärderna måste därför kunna ta hänsyn till dessa skillnader, men samtidigt beakta att det inte alltid finns skillnader. Därför är det centralt att undersöka om det finns risk för att vissa insatser kan förstärker könsstereotyper. Exempelvis, om åtgärder fokuserar på emotionellt stöd, är det viktigt att inkludera strategier som tilltalar både kvinnor och män.

Nedan är några centrala aspekter som beskriver varför genusmedvetenhet är centralt inom suicidprevention:

1. Skillnader i suicidmönster mellan män och kvinnor

Det viktigt i det förbyggande arbetet att använda könsuppdelad statistik för att stödja analyserna och åtgärderna. Det kan synliggöra att vissa riskgrupper behöver riktade insatser, såsom mentorskapsprogram eller utökade resurser för att nå kvinnor med komplexa vårdbehov. I rapporten beskrivs skillnader i suicidmönster mellan män och kvinnor, flickor och pojkar.

2. Genus och riskfaktorer för suicid

En genusmedveten prevention kan identifiera och adressera könsspecifika riskfaktorer, vilket förbättrar träffsäkerheten och effekten av åtgärderna. För gruppen män kan det exempelvis handla om att beakta betydelsen av maskulinitetsnormer, såsom att inte visa svaghet kan förstärka ensamhet och isolering. Livshändelser som arbetslöshet eller relationsproblem kan ha stor påverkan på män. För gruppen kvinnor kan exempelvis våld i nära relationer, sexuella övergrepp eller sociala förväntningar kopplade till omvårdnad ha en stor betydelse.

3. Skillnader i hjälpsökande beteende

En utmaning som kan lyftas tydligare i det suicidpreventiva arbetet är att det finns skillnader i kvinnors och mäns sätt att söka vård. Exempelvis söker kvinnor oftare hjälp via vården, men riskerar att inte få adekvat stöd för underliggande problem, särskilt om deras psykiska ohälsa uppfattas som en del av könsstereotypa "emotionella uttryck". Män söker ofta hjälp senare, om alls, och väljer ofta "lösningsorienterade" eller praktiska stödformer över terapi eller samtalsstöd. Detta innebär att förebyggande åtgärder bör designas på ett sätt som känns tillgängligt och relevant för målgruppen.

Utredningen lyfter denna utmaning men skulle ännu tydligare kunna lyfta det fram det i föreslagna åtgärder.

4. Genusmedvetenhet i preventiva insatser

Genusnormer kan påverka hur män och kvinnor hanterar psykisk ohälsa. Exempelvis socialiseras män oftare till att vara självständiga och undvika att visa sårbarhet, vilket kan minska sannolikheten att de söker hjälp. Kvinnor kan å andra sidan möta stigma kopplat till "överkänslighet" eller "överdrivna känslor".

I utformning av program är det viktigt med en genusmedvetenhet för att lyckas nå målgruppen. Det är samtidigt centralt att det preventiva arbetet inte förstärker negativa könsnormer. Insatser för kvinnor bör inte enbart handla om emotionellt stöd, utan kan också inkludera exempelvis stärkande av självständighet och ekonomisk trygghet.

Genusmedvetenhet i preventiva insatser bör också inkludera ett intersektionellt perspektiv, dvs. att genus bör integreras med andra faktorer som exempelvis socioekonomisk status, etnicitet, funktionsnedsättning och ålder vilket på olika sätt kan påverka risk och skyddsfaktorer. Till exempel kan unga män med invandrabakgrund möta särskilda utmaningar relaterade till både maskulinitet och diskriminering.

5. Ökad jämlikhet och minskad suicidrisk i hela befolkningen

Genom att anpassa insatser efter olika gruppers behov kan fler människor i målgruppen nås. Till exempel kan insatser riktade till män minska dödsfallen, medan förbättrade stödformer för kvinnor kan minska antalet självmordsförsök och den psykiska ohälsan generellt. Om resurser fördelas mer rättvist och effektivt stärker det samhällets förmåga att förebygga suicid på en bredare front.

Aspekterna som beskrivas ovan förklara varför genusmedvetenhet är centralt inom suicidprevention. I rapporternas förslag är det viktigt att det genomgående finns med ett genusperspektiv i alla steg. Genom ett starkare genusperspektiv i det suicidpreventiva arbetets alla nivåer kan samhället bli ännu bättre på att både främja psykisk

hälsa och förbygga suicid. Sammanfattningsvis kan en genusmedvetenhet skapa än bättre förutsättningar för ett effektivt och ändamålsenligt suicidpreventivt arbete.

Kommentarer om utredningens förslag

Utredningen föreslår att tillsätta en nationell utredningsfunktion som ska bidra till samhällets lärande om suicid och att den inrättas vid Folkhälsomyndigheten. När det handlar om samhällets lärande om suicid är det avgörande att ett genus eller jämställdhetsperspektiv finns med från start, och det är därför viktigt att Folkhälsomyndigheten genomgående arbetar med ett jämställdhetsperspektiv. Folkhälsomyndigheten är en deltagare i utvecklingsprogrammet för Jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) som syftar till att stärka myndigheternas arbete med jämställdhetsintegrering så att deras verksamhet ännu bättre bidrar till att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Detta bör tydliggöras i ett presumtivt uppdrag till Folkhälsomyndigheten.

Folkhälsomyndigheten bör också få i uppdrag att ta fram en plan för hur den nationella utredningsfunktionen ska arbeta med jämställdhetsintegrering och återkoppla detta i rapporteringen av ett sådant uppdrag. Det kan med fördel preciseras att samverkan med Jämställdhetsmyndigheten ska ske för att stärka jämställdhetsperspektivet.

Länsstyrelsen påpekar att ett tydligt jämställdhetsperspektiv bör genomsyra hela arbetet gällande suicidprevention. En viktig aspekt är att kvinnor oftare gör suicidförsök, medan män oftare fullbordar suicid. Eftersom den aktuella utredningen inte inkluderar att utredning av suicidförsök, riskeras en förlust av viktiga insikter om kvinnors suicidala beteende. Länsstyrelsen betonar behovet av att ta hänsyn till dessa könsspecifika skillnader för att kunna utveckla mer effektiva och jämställda och jämlika åtgärder för att förebygga suicid och hjälpa både kvinnor och män på bästa sätt.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsråd Lars Lustig med Anna-Karin Waenerlund som föredragande, efter konsultering av kollegor inom områdena ANDTS, jämställdhet, Mäns våld mot kvinnor,

brottsförebyggande samordning samt enhetschef för social
hållbarhet.